

अभ्यासः - ०२

Exercise - 02

Instructions

- This exercise is to help you practise concepts of viśeṣya-viśeṣaṇabhāva and sandhi.
- Please do refer to the course content for notes/power point presentation before answering the exercise.
- If you require, you may take a printout of the exercise and complete it.
- This is a self-practice exercise. After completing, check your own answers based on the answer key which will be uploaded in the portal to self-evaluate.

No need to submit / upload your answers.

I. विशेष्य-विशेषणानि पृथक्कुरुत ।

Separate the following words into viśeṣya and viśeṣaṇa

नीलः, उन्नतः, वृक्षः, रामः, बुद्धिमान्, छात्रः, उत्तमा, चतुरा, गृहिणी,
बालिका, सुन्दरी, लेखनी, मलिनम्, फलम्, श्वेतम्, द्वारम्, विशालम्,
गृहम्, दश, विद्यालयः

II. विशेष्यस्य लिङ्ग-वचनानुसारं 'सुन्दर' इति विशेषणम् उपयुज्य, रिक्तस्थानं पूरयत ।

According to the gender and number of the viśeṣya, fill in the blanks with the appropriate forms of the word 'सुन्दर'.

उदा - सुन्दरी लेखनी

_____ लेखनी ।	_____ पुस्तकम् ।
_____ बालिकाः ।	_____ पाठाः ।
_____ कथासु ।	_____ वस्त्राभ्याम् ।
_____ पुष्पे ।	_____ नार्यौ ।
_____ छात्रः ।	_____ तरुणेभ्यः ।

III. समुचितविशेषणस्य विभक्तिरूपेण वाक्यानि पूरयत ।

Complete the sentences with a suitable form of viśeṣaṇa.

उदा – जनाः धार्मिकाः भवन्तु । अधार्मिकाः न भवन्तु ।
(अधार्मिक / धार्मिक)

- बालकः _____ भवतु । _____ न भवतु । (निद्राशील / अध्ययनशील)
- चिन्तनम् _____ भवतु । _____ न भवतु । (उत्तम / अधम)
- वाक्यानि _____ भवन्तु । _____ न भवन्तु । (कठिन / सरल)
- जलं _____ भवतु । _____ न भवतु । (निर्मल / मलिन)
- छात्राः _____ भवन्तु । _____ न भवन्तु । (उत्तीर्ण / अनुत्तीर्ण)

IV. विशेष्यानुसारं विशेषणस्य उचित-विभक्तिरूपेण रिक्तस्थानं पूरयत ।

According to the viśeṣya, fill in the suitable form of the viśeṣaṇa

उदा – गायिका _____ स्वरेण गीतं गायति । (मधुर)
गायिका मधुरेण स्वरेण गीतं गायति ।

- रमेशः परीक्षायाम् _____ अङ्कान् प्राप्नोति । (अधिक)
- _____ बालकाभ्यां सह अहं गच्छामि । (द्वि)
- गुरुः _____ छात्रान् पाठयति । (सुशील)
- माता _____ पुत्राभ्यां फलं दत्त्वा समाधानं करोति । (खिन्न)

- _____ लता वृक्षम् आलम्ब्य वर्धते । (एक)
- _____ महिले वादं कुरुतः । (क्रुद्ध)
- अहं _____ अक्षरैः पत्रं लिखामि । (स्थूल)
- _____ बालकाः _____ नयनाभ्यां वीक्षन्ते । (चतुर, विशाल)
- नगरे _____ भवनानि निर्मितानि । (षष्)
- _____ भारतमातरं वन्दे । (सस्यश्यामला)
- _____ स्त्रीषु राधा _____ अस्ति । (त्रि, सुन्दर)
- _____ जनेषु देवः अस्ति । (सर्व)

V. सन्धिं विभज्य सन्धिनाम निर्दिशत ।

Split the sandhi and identify the sandhi.

नागेन्द्रः	_____	+	_____
वाणीशः	_____	+	_____
वसन्तर्तुः	_____	+	_____
भवतूत्साहः	_____	+	_____
उत्तमोत्तमम्	_____	+	_____
प्रत्युवाच	_____	+	_____
गृहोपस्थितिः	_____	+	_____
कृत्वापि	_____	+	_____
पक्वोदनम्	_____	+	_____
यदैव	_____	+	_____

राजऋषिः	_____	+	_____
तस्यायिदम्	_____	+	_____
गुर्वत्र	_____	+	_____
कृष्णोऽतिथिः	_____	+	_____
मन्वन्तरम्	_____	+	_____
उदाहरणेऽस्मिन्	_____	+	_____
बाला आगतौ	_____	+	_____
नद्यत्र	_____	+	_____

VI. सन्धिं कृत्वा सन्धिनाम निर्दिशत ।

Join the words and identify the sandhi.

सुधा + अर्णवः	_____
श्रुत + ऋषि	_____
इति + आचरन्ति	_____
श्रुते + एतस्मिन्	_____
वृक्षौ + आरोपितौ	_____
वर्षा + ऋतुः	_____
तौ + एकदा	_____
भानु + उदयः	_____
महा + औत्सुक्यम्	_____

पिता + इति
साधु + इदम्
नीले + अम्बरे
पठन्त्ये + एतैः
तत्र + एकदा
गिरि + ईशः
पितृ + अंशः
नै + अकः
पुरुष + उत्तमः
रामो + अहसत्

VII. वाक्येषु सन्धिपदं चित्वा सन्धिनाम लिखत ।

Find the Sandhi from the sentences and split, give the name of the Sandhi.

- जनकः राजर्षिः आसीत् ।
- पूर्वदिशि भानूदयः भवति ।
- हिमालयस्य अपरं नाम गिरीशः ।
- मात्रा पच्यत ओदनः ।
- सुखासने उपविशतु ।
- विष्णवे नमः ।
- भारतस्य राष्ट्रैक्यं जगति प्रसिद्धमस्ति ।

- परोपकाराय इदं शरीरम् ।
- तस्मा इमां शाटिकां देहि ।
- गृहे कोऽपि नास्ति ।
- देवेन्द्रः अमरावत्यां वसति ।
- बालकावागते माता गृहे आसीत् ।
- रामेण सह लक्ष्मणोऽपि वनं गतवान् ।
- पिता भ्रात्राह्वानं कृतवान् ।
- बालकः पठन्त्यपि पाठं विस्मृतवान् ।
- नदीष्वपि मीनाः सन्ति ।
- सदैव महौत्सुक्यं मास्तु ।

VIII. योजयत ।

Match the following

अ

ब

राम + उपविशति	अयादिसन्धिः
हरे + ए	सवर्णदीर्घसन्धिः
सूर्यचन्दौ + एतौ	यण्सन्धिः
पितृ + अङ्गनी	अयादिसन्धिः
राजा + ऋषि	यण्सन्धिः
गौरी + ईशः	गुणसन्धिः

नारी + ऋणम्	प्रकृतिभावः
भानु + एव	सवर्णदीर्घसन्धिः
वधू + उर्मिका	वृद्धिसन्धिः
माला + इति	प्रकृतिभावः
ग्राम + ऋषभः	अयादिसन्धिः
यत्र + एकम्	वृद्धिसन्धिः
इति + उपायः	गुणसन्धिः
राजा + ऐश्वर्यम्	यण्सन्धिः
वृक्षे + अस्ति	प्रकृतिभावः
नरा उदारौ	वृद्धिसन्धिः
हरौ + आगतौ	यण्सन्धिः